

Piskurewicz, Jan

"Warszawskie środowisko historyczne w okresie II Rzeczypospolitej", Jerzy Maternicki, Rzeszów 1999 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 44/3-4, 185-186

1999

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Jerzy Maternicki: *Warszawskie środowisko historyczne w okresie II Rzeczypospolitej*. Rzeszów 1999 Wydawnictwo Wyższej Szkoły Pedagogicznej, 195 s.

Książka Jerzego Maternickiego nie jest monografią warszawskiego środowiska historycznego w okresie międzywojennym, może jednak stanowić istotny przyczynek do powstania takiego opracowania. Takie jest zresztą zdanie samego autora, z którym można się całkowicie zgodzić.

Praca nawiązuje do takich publikacji, jak: A.F. Grabski e go: *Miejsce ośrodka warszawskiego w historiografii polskiej międzywojennego dwudziestolecia. Próba charakterystyki*. W: t e g o ż: *Orientacje polskiej myśli historycznej. Studia i rozważania*, Warszawa 1972; czy też A. Gieysztor a: *Środowisko historyczne Warszawy w okresie międzywojennym*. W: *Nauka i szkolnictwo wyższe w Warszawie*. Warszawa 1987. Różni się jednak od nich przede wszystkim sposobem przedstawienia całego zagadnienia.

Środowisko warszawskich historyków okresu międzywojnia przedstawione jest w sposób statystyczny, kwantytatywny, z uwzględnieniem takich zagadnień jak: liczebność środowiska i jego struktura demograficzna, pochodzenie terytorialne i społeczne, poziom wykształcenia, miejsce i kierunki studiów, stopnie naukowe, źródła utrzymania. Maternicki omawia także kierunki zainteresowań badawczych w dziedzinie historii i losy historyków w latach wojny i okupacji.

Poszczególne rozdziały książki oparte są na opublikowanych już artykułach J. Maternickiego, znajdujących się w „Przeglądzie Humanistycznym” i kilku opracowaniach zbiorowych. Książka zawiera 39 tabel i zestawień statystycznych. Nie posiada natomiast indeksu osobowego, co jest dużym mankamentem w tego typu publikacji.

Prawie wszystkie dane przytoczone w poszczególnych rozdziałach pochodzą z badań podjętych w latach osiemdziesiątych w ramach programu *Polskie środowisko historyczne 1918–1939*, realizowanego w Zakładzie Historii Historiografii i Dydaktyki Historii Uniwersytetu Warszawskiego. Obejmował on sporządzenie kart dokumentacyjnych historyków mieszkających i pracujących w latach 1918–1939 w Warszawie i okolicach. Kart takich sporządzono 422, natomiast imienny wykaz historyków mieszkających w Warszawie i okolicach obejmował 520 nazwisk. Dla niespełna 20% nie udało się zatem pozyskać danych.

Pierwsze dwa rozdziały (*Polskie badania nad środowiskami historycznymi i Regionalne środowisko historyczne jako przedmiot badań historiograficznych*) mają charakter wstępny i metodologiczny, dobrze wprowadzający do dalszych rozważań. Można oczywiście mieć pewne zastrzeżenia co do przyjętych założeń metodologicznych, jak np. do przyjęcia okresu minimum jednego roku zamieszkiwania

i działalności w Warszawie za wystarczające do uznania historyka za przedstawiciela środowiska warszawskiego, czy też do procentowego określania zainteresowań twórczych, jednak trzeba przyznać, że warsztat metodologiczny jest na odpowiednim poziomie, co nie jest przecież regułą w opracowaniach historycznych, także z zakresu historii historiografii.

Kolejne rozdziały pracy obejmują takie zagadnienia, jak: konfiguracja instytucji naukowych w Warszawie, z którymi związani byli poszczególni warszawscy historycy (*Infrastruktura warszawskiego środowiska historycznego 1918–1939*), kwestie liczebności środowiska i jego struktury demograficznej, pochodzenia terytorialnego i społecznego historyków, poziomu wykształcenia, miejsca i kierunków studiów, uzyskanych stopni naukowych i źródeł utrzymania (*Obraz statystyczny środowiska*), a także sprawę zainteresowań twórczych (*Zainteresowania twórcze*) – jak wspomniano – budzącą kontrowersje z racji pewnej arbitralności i procentowego ujęcia.

W rozdziale VI (*Miejsce na historiograficznej mapie Polski*) dużo wątpliwości budzi punktacja za poszczególne osiągnięcia na niwie historycznej w swego rodzaju rankingu poszczególnych środowisk historycznych w Polsce. Dlaczego np. wzięto pod uwagę jedynie „Kwartalnik Historyczny” jako pismo-wskaźnik, a pominięto inne pisma, gdzie publikowali historycy różnych specjalności, których praca Maternickiego dotyczy w równym stopniu? Mam wrażenie, że autor mógł spokojnie poprzestać na cząstkowych ustaleniach, z których i tak wyłania się pozycja środowiska warszawskiego, krakowskiego czy lwowskiego na „historiograficznej mapie Polski”.

Następny rozdział (*W świetle statystyki Polskiego Towarzystwa Historycznego*) potwierdza udowodnioną już w poprzednich rozdziałach tezę, że w okresie międzywojennym „Warszawa stała się najliczniejszym w kraju skupiskiem historyków i miłośników historii”, wyraźnie dystansując dominujące wcześniej Kraków i Lwów.

Książkę zamyka rozdział omawiający krótko losy zbiorowości historyków warszawskich w okresie wojny i okupacji (*Losy w latach wojny i okupacji (1939–1945)*) oraz wykaz 422 historyków objętych zestawieniami statystycznymi opracowania.

Generalnie rzecz biorąc, pomimo drobnych potknięć, książka Jerzego Maternickiego stanowi interesujące, naukometryczne uzupełnienie literatury dotyczącej dziejów warszawskiej historiografii okresu sprzed II wojny światowej. Dobrze się stało, że istniejące w różnych publikacjach opracowania cząstkowe tego zagadnienia zostały zebrane w całość umożliwiającą względnie pełny ogląd i stwarzającą istotną pomoc źródłową do dalszych prac nad powyższym tematem.

Jan Piskurewicz
(Warszawa)